

EVALUATION OF HARPUT CIMSIT BEY HAMMAM IN THE CONTEXT OF RE-FUNCTIONING CRITERIA

Kıvanç Tangülü^{*1} , Neslihan Yıldız²

¹Faculty of Architecture and Design, Interior Architecture Department, Maltepe University, İstanbul, Turkey

²Faculty of Fine Arts And Architecture, Interior Architecture and Environmental Design Department, Istanbul Gedik University, İstanbul, Turkey

Abstract

Original scientific paper

Buildings; reflects the characteristics of the time and the region with its materials, colors, architecture and all other features. It is equipped with functions that can meet the needs of the society when it was built. However, this feature may no longer be needed in the future. In this case, it is better to redesign and evaluate rather than demolish existing buildings and build new ones. Otherwise, the original function of the structure and its historical position in social memory will be excluded and social identity will be destroyed while adding new data. Cultural assets lose their current purpose of use in the historical process. Both the development of technology and the proliferation and spread of the population are seen as the main reasons for this. In this case, the preservation and use of this structure require re-functioning. Repurposing is a restoration technique. The main purpose here is to renew the original structure of the cultural property without deterioration and to pass it on to future generations.

In this study, the partial use, human destruction, and malfunctioning of the restored and re-functioned Cimsit Bey Hammam were discussed and interpreted in terms of economic, social and environmental factors.

As a result, it is important that historical buildings from past periods lose their function due to a number of reasons and be re-functionalized in line with needs and made usable, albeit for different purposes, in terms of transferring the building to future generations. In this context, the use of the historical Cimsit Bey Hammam as a restaurant with re-functioning does not cause any harm to the historical structure and the positive results that it has contributed to the development of the region are quite high.

Keywords: Interior, architecture, re-functioning, Harput, hammam.

HARPUT CİMŞİT BEY HAMAMI'NIN YENİDEN İŞLEVLENDİRME ÖLÇÜTLERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Özet

Orijinal bilimsel makale

Binalar; malzemeleri, renkleri, mimarisi ve diğer tüm özellikleriyle zamanın ve bölgenin özelliklerini yansıtır. İnşa edildiği zaman-ki toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilecek fonksiyonlarla donatılmıştır. Ancak gelecekte bu özelliğe artık ihtiyaç duyulmayabilir. Bu durumda mevcut binaları yıkıp yenilerini inşa etmek yerine yeniden tasarlamak ve değerlendirmek daha yerinde bir karar olacaktır. Aksi takdirde, yapının orijinal işlevi ve sosyal bellekteki tarihsel konumu dışlanacak ve yeni veriler eklenirken sosyal kimlik yok edilecektir.

Kültür varlıkları tarihsel süreç içerisinde mevcut kullanım amaçlarını kaybetmektedir. Gerek teknolojinin gelişimi gerek nüfusun çoğalması ve yayılması bunun başlıca nedenleri olarak görülmektedir. Bu durumda bu yapının korunması da kullanımı da yeniden işlevlendirmeyi gerektirmektedir. Yeniden işlevlendirme bir restorasyon tekniğidir. Buradaki asıl amaç kültür varlığının özgün yapısının bozulmadan yenilenmesi ve gelecek nesillere aktarılmasıdır.

Bu çalışmada restore edilip yeniden işlevlendirilen Cimsit Bey Hamamı'nın kısmi kullanım, insan tahribatı, yeni işlevin uygun olup olmadığı ele alınmış olup ekonomik, toplumsal ve çevresel faktörler açısından incelenerek yorumlanmıştır.

Sonuç olarak, geçmiş dönemlerden günümüze ulaşan tarihi yapıların bir takım sebepler ile işlevini yitirmesi ve ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden işlevlendirilerek, farklı amaçlarla da olsa kullanılabilir hale getirilmesi, yapının gelecek nesillere aktarılması açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda tarihi Cimsit Bey Hamamı'nın yeniden işlevlendirme ile restoran olarak kullanılmasının tarihi yapıya tahribatı söz konusu değildir ve bölgenin kalkınmasına sağlamış olduğu katkı büyüktür.

Anahtar Kelimeler: İç mimarlık, yeniden işlevlendirme, Harput, hamam.

* Corresponding author.

E-mail address: kivancangulu@hotmail.com (K.Tangülü)

Received 26 June 2021; Received in revised form 15 November 2021; Accepted 22 November 2021

2587-1943 | © 2021 IJIEA. All rights reserved.

Doi: <https://doi.org/10.46460/ijiea.957834>

1 Giriş

Yapılar, toplumun ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkan ve yapıldığı dönemin yapısal özelliklerini içeren mimarlık ürünleridir. Yapıların inşa edildiği zaman dilimi, o dönemin bütün özelliklerini ortaya çıkarmakta ve günümüze geçmiş dönem ile ilgili detayları yansıtmaktadır. Geçmiş toplumlarda günlük ihtiyaç doğrultusunda kullanılan binalar günümüzde tarihi yapı olarak ortaya çıkmaktadır. Geçmişten günümüze ulaşan ve tarihi bir değere sahip olan yapılar tarihi yapı olarak ifade edilir. Bu yapılar, inşa edildiği dönemin izlerini geçmişten günümüze kadar yansıtmaya özelliğine sahiptirler. Kuşkusuz tarihten günümüze kalan her yapının toplumlar açısından bir değeri vardır. Tarihi yapılar geçmiş toplumların din, dil ve ırk gibi özelliklerini yansıtmalarının yanında günümüz toplumuna yaşayış tarzlarından da bahsetmektedir. Tüm bu bilgiler ışığında tarihi yapıların genel anlamda ortaya çıktığı bölgenin kültüründen de bizlere bahsettiği söylenebilir.

Toplumların tümünde temizlik bir kültürdür. Bu kültürle ilerlerken, mevcut tesisat yokluğu ve su dolaşım sıkıntısı sebebi ile tarihsel süreç içerisinde şehirlerin belirli bölgelerine temizlenme amaçlı yapılar kurulmuştur. Bu yapılara toplum arasında 'hamam' denilmiştir. Anadolu'da yıkanma ve hamam kültürü Roma döneminde başlamıştır [1]. Benzer bir çizgiyle Türk toplumunda hamamlar; temizlenme, arınma ve aynı zamanda sefa yerleri olarak da bilinmektedir.

Tarihi kaynaklar incelendiğinde, Osmanlı döneminde evlerine hamam yaptıran zengin kesimin, bununla yetinmeyip toplumun kullanımına sunulmuş olan umumi hamamlara da eğlence ve sefa amaçlı katılım sağladığı görülmektedir. Ayrıca, geçmiş dönemde insanların toplumsal kültür anlamında kullandıkları bir sosyalleşme aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel süreçte bakıldığında Anadolu'da çok sayıda hamam yapısına rastlamak mümkündür [2].

Malazgirt Savaşı tarihçiler açısından Türklerin Anadolu topraklarına girişi olarak kabul edilmektedir ve Malazgirt Savaşı'ndan sonra Harput ile çevresi Türklerin eline geçmiştir. Birçok uygarlığın bu topraklarda hüküm sürdüğü bilinen Harput, Anadolu tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. 1516 Çaldıran Muharebesi'nden sonra Osmanlı iradesine geçen Harput, başlangıçta Diyarbakır eyaletine bağlı bir sancak halinde teşkilatlandırılmıştır. 1530 tarihli bir kayda göre Harput'ta 14 Müslüman, 4 Ermeni mahallesinin olduğu bilinmektedir. 19. yüzyılın sonlarında Harput'ta 2670 ev, 843 dükkân, 10 cami, 10 medrese, 8 kütüphane ve kilise, 12 han ve çeşitli büyüklükte 90 hamam bulunduğu Kamus-ül-'lam'da belirtilmektedir.

Hamamlarının fazlalığı ile göze çarpan bu tarihi kentte en göze çarpanlardan biri de Cimsit Bey Hamamı'dır. Yavuz Sultan Selim Han'ın sipahi beylerinden Cimsit Bey tarafından 16. yüzyılın ilk yarısında Harput'ta yaptırılmıştır. Günümüze kadar yapısal mimarisi bozulmadan ulaşan bu hamam şimdilerde yeniden işlevlendirme yapılarak restoran olarak kullanılmaktadır.

Tarihi, kültürel ve mimari mirasın, nesiller boyu devam ettirilerek yaşatılması ve aynı zamanda geçmiş, bugün ve gelecek zaman aralıklarıyla bağ kurabilmesi

kültürel miras noktasında farkındalığın kazanılması açısından büyük önem arz etmektedir. Bu doğrultuda çalışmada ele alınan Cimsit Bey Hamamı'nın özgün işlevi sonrası nasıl kullanıldığı, yeni yüklenen işlevle geçmiş günümüze nasıl yansıttığı ve yaşamımıza ne şekilde dâhil olduğu yapının tarihi, konumu, çevresi ile olan ilişkisi, tasarlanma amacı ve mimari özellikleri gibi konularının üzerinde durularak çalışmanın önemi vurgulanmıştır.

Çalışmanın amacı; özgün işlevini kaybetmiş ve yeniden işlevlendirilmiş olan bir hamam yapısının uğradığı mekânsal değişim ve dönüşümlerin incelenmesi ve yeni işleve uygunluğunun sorgulanmasıdır. Bu kapsamda ele alınan ve Elazığ ili Harput Mahallesi tarihi dokusunun önemli bir parçası olduğu düşünülen Cimsit Bey Hamamı'nın; tarihsel süreç, uygun işlev seçimi, iç mekân organizasyonu ve yeniden işlevlendirme ilkelerine uygunluğu bağlamında değerlendirmesi yapılmıştır.

Çalışma için öncelikle literatür araştırmasına başlanmış, kütüphane, arşiv vs. gibi ana kaynaklar ziyaret edilerek yapıyla ve konuyla alakalı pek çok kaynak taranmıştır. Yapılan literatür çalışması kapsamında çeşitli kurumlardan (kamu, özel) ulaşılan kaynaklar incelenmiş, Cimsit Bey Hamamı'yla ilgili tarihten günümüze hem görsel hem de yazınsal bilgilere ulaşılmıştır. Daha sonraki aşamada sahaya inilerek yapının yerinde mevcut durum incelemesi yapılarak fotoğraflandırılmıştır.

Araştırma kapsamında Cimsit Bey Hamamı'nın, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yasal izni ile restorasyon teknikleri bağlamında yeniden işlevlendirilmesi sonucu, iç mekân işlevselliğinin sorgulanması, yapının fiziksel problemlerinin tespiti ve bölgede restoran olarak işlevlendirilecek diğer yapıların mimari/iç mimari tasarımlarına yansıtılması anlamında sağlayacağı faydalar büyük önem arz etmektedir.

2 Kültür Varlıklarını Koruma Yaklaşımları ve Yeniden İşlevlendirme Kavramı

Yaşayan toplumların gelişmişlik düzeylerini gösteren en önemli faktörlerden biri 'koruma kavramı'dır. Kentlerin gelişme süreçlerini göz önünde bulunduracak olursak, kentin önemli değerleri ve özgün niteliklerinin elde edilmesi açısından koruma kavramı büyük rol oynamaktadır [3].

Koruma kavramının en önemli sorunsalı 'neyin korunacağı?' sorusudur. Geçmişten günümüze kadar ayakta kalabilmeyi başaran işlevsel binalar, dini yapılar, mezar anıtları korunma altına alınması gerekli kültür varlıklarıdır. Yalnızca işlevsel olan ve geçmişten günümüze kadar varlığını devam ettirmiş yapılar anıtsal olmamalarına rağmen kendi yapıldıkları dönemin tarihini ve kültürünü yansıttığı için korunmaya alınmalıdır [4]. Venedik Tüzüğü'nün 3. Maddesi'nde; "Anıtların korunmasında ve onarılmasındaki amaç, onları bir sanat eseri olduğu kadar, bir tarihi belge olarak da korumaktır" şeklinde belirtilmektedir [5]. Bu bağlamda bir yapının geçmişin izlerini yansıttığı olması onun koruma altına alınması için geçerli bir sebeptir.

Kültür varlıklarının korunması amacıyla ülkeler ve ülke birlikleri nezdinde birçok anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşmalardaki genel amaç eski çağlarda ülkelerin hükmettiği toprakların şimdiki zamanda başka ülkelerin elinde olmasından dolayı kültür varlıklarına sahip

çıkmasıdır. Genel olarak toplulukların amacı tarihin izlerini taşıyan kültür varlıklarını gelecek nesillere aktarabilmektir. Bu çerçevede de ülkeler pek çok anlaşma ve sözleşme imzalamışlardır.

Türkiye'nin de dâhil olduğu uluslararası sözleşmeler bulunmaktadır. Avrupa Birliği aday üyesi olan ülkemiz kültür varlıkları sözleşmelerinde yerini almaktadır. Genel olarak kültür varlıklarını koruma sözleşmelerinde belirli kriterler mevcuttur. Fakat tüm bunlara rağmen ülkelerin kriterleri yerine getirmediği durumlarda da yaptırımların yeteri kadar güçlü olduğu söylenemez [6].

Kültür varlıkları, geçmiş tarihimizin ve kültürümüzün günümüze ulaşabilmesinde en önemli rol oynayan varlıklardır. Bu sebeple bizlere miras bırakılan kültür varlıklarını gelecek nesillere aktarabilmek için doğru restorasyon çalışmaları ve işlevlendirme teknikleri ile bu varlıkların koruma altına alınmaları gereklidir. Sahip çıkılmayan ve kendi haline bırakılan her kültür varlığı tahrip olup zamanla yok olmaya mahkûm bırakılmış olur.

2.1 Yeniden İşlevlendirme Kavramı

Yeniden işlevlendirme bir restorasyon tekniğidir. Buradaki asıl amaç kültür varlığının özgün yapısının bozulmadan yenilenmesidir. Yeniden işlevlendirme kavramı günümüz tarihi yapılarında oldukça sık karşımıza çıkmaktadır. Yapıların zaman ile kullanılabilirliğini kaybetmesi, yeni yaşam biçiminde tercih edilmemesi buna bağlı olarak işlevini yitirmiş olmasından dolayı farklı işlevlere dönüştürülmesine yeniden işlevlendirme adı verilmektedir [7].

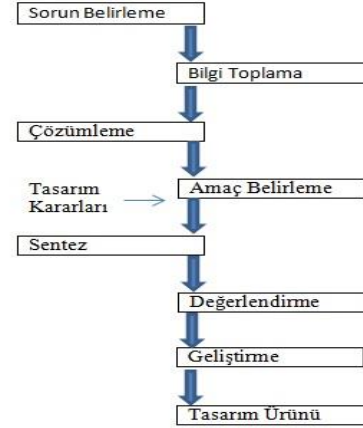
Yaşadığımız çağda birçok şey çok hızlı bir biçimde değişmektedir ve bu değişime ayak uydurabilmek için yeni biçim ve düzenlemeler zorunlu hale gelmektedir. Geçmiş dönemlerde inşa edilen yapıların işlevleri değişebilmekte ve farklı amaçla kullanılabilir. Özgün işlevlerini sürdüremeyen, han, hamam, medrese, kilise gibi yapılar işlev değişikliğine uğramış yapılar örnek verilebilir [8].

Kültürel değeri olan yapıların, sürdürülebilirlik açısından devamının gerçekleştirilmesi, bölge ile adaptasyonunun sağlanması ve tarihi değerlerinin yaşatılması adına önem arz etmektedir. Bu yapıların özgün durumlarının korunması ve günümüzün ihtiyaçları doğrultusunda kullanılması koruma işlevinin en önemli ögesidir [9]. Yapıların yeniden işlevlendirilerek faydalı hale getirilmesi, kullanılabilirlik bağlamında değer kazanması anlamına gelir [10].

Yapıların yeniden işlevlendirilmesi için tasarım sürecine başlamadan önce, nasıl bir tasarım sürecinin takip edileceği ve yaklaşım kararlarını belirlemek gereklidir. Takip edilmesi gerekli olan tasarım süreci aşamalarını Aksoy, Şekil 1' de görüldüğü gibi şöyle açıklamıştır: "Sorun belirleme, bilgi toplama, çözümleme, tasarım kararları, amaç belirleme, sentez, değerlendirme, geliştirme, tasarım ürünü" [11].

Tarihi yapıların devamlılıklarını sürdürebilmeleri açısından yeniden işlevlendirme büyük bir rol oynamaktadır. Çünkü geçmişten günümüze kadar gelebilen yapılar zamanla birtakım sebeplerden ötürü işlevlerini yitirmektedirler. Nüfus artışı, kentleşme ve konfor gibi etkenler tarihi yapıların işlevlerini

kaybetmelerine sebep olmaktadır. Sahipsiz kalan bu yapıların gerek doğal sebepler, gerek insan tahribatı dolayısıyla ayakta kalabilmeleri güç duruma gelmektedir. Yeniden işlev verilerek başka amaçlarla da olsa insanların kullanımına açılan yapıların doğru restorasyon teknikleri uygulanarak tarihi dokusuna zarar vermeden işlevlendirilmesi büyük önem arz etmektedir.

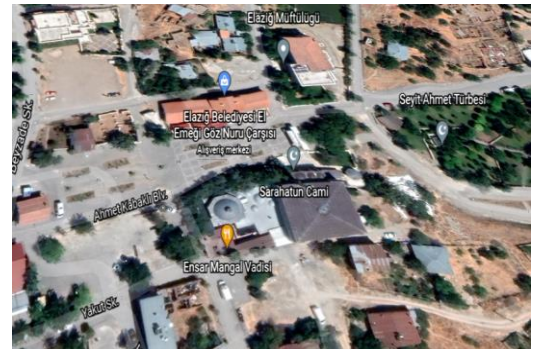

Şekil 1. Aksoy'un tasarım süreci şeması [12].

3 Çalışma Alanı: Cimsit Bey Hamamı

3.1 Yapının Konumu

Yapı Elazığ ili, Harput Mahallesi'nde bulunmaktadır. Belediye caddesinde İpekhane çarşısının arasında, Sarıhatun Camii'nin yanında bulunan Cimsit Bey Hamamı'nın taş kemerli olarak yapılan bu kapılardan biri İpekhane çarşısına bakarken, diğeri Belediye caddesine açılmaktadır [13]. Yapının ada, parsel sorgulaması yapılarak konumu Şekil 2' de görülmektedir.

Şekil 2. Cimsit Bey Hamamı konum [14].

3.2 Yapının Tarihi

Cimsit Bey Hamamı'nın tarihi hakkında pek fazla bilgi bulunmamaktadır. Hamamın tarihi hakkında bilgi alınabilecek inşa kitabesi bulunmamaktadır. Hamamla ilgili en erken tarihlili bilgiyi Evliya Çelebi vermektedir. 16. yüzyılda "Palu sancağını" veya kaynaklardaki ifadeleriyle "Palu Hükümetini" yöneten Cimsit Bey'in hamamı yaptırdığı kabul edilmektedir. 385 Numaralı, 1042-1043-1632/33, 1633/34 Harput Şer'iyye Sicilinde ve 386 Numaralı Harput Şer'iyye Sicilinde yapıdan

bahsedilmektedir. 17. yüzyılın ikinci yarısına ait 1077-1666/67 tarihli Harput Şer'iyeye Sicili kaydında Cimşit Bey Hamamı'nın 24.000 akçe karşılığında kiraya verildiği belirtilmekle birlikte hamamın bağlı olduğu vakıftan bahsedilmemekte, sadece hamamın icaresine (kira) ait bir belgenin mevcut olduğu belirtilmektedir. 1310-1892/93 tarihli Mamuratü'l-Aziz Salnamesinde, hamamın Palu beylerinden, Cimşit Bey tarafından yaptırıldığı ifade edilmektedir.

Hamamın soyunmalığındaki sekilerin altında ayakkabı koymaya mahsus nişlerin yapılması, Anadolu'da 15. yüzyıl sonları ile 16. yüzyıl başlarında Osmanlı hamamlarında görülen bir uygulamadır. Hamamın ismini aldığı Cimşit Bey, Palu'da 60 yıla yakın beylik etmiş 1568 yılında yaklaşık 120 yaş civarında vefat etmiştir. Bu bilgiler ışığında hamamın 16. yüzyılın ilk yarısında inşa edilmiş olabileceği düşünülmektedir [13].

1965 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından ilk onarımı yapılan Cimşit Bey Hamamı tarihi dokusu bozulmadan günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.

3.3 Mimari Özellikleri

Planı dört eyvanlı şekilde olan Cimşit Bey Hamamı soyunmalık, soğukluk, sıcaklık bölümleri ile su deposu ve külhandan oluşmaktadır [13].

Soyunmalık, soğukluk, sıcaklık bölümleri yapının batısından başlayarak sıralanmıştır. Su deposu ve külhan sıcaklık bölümünün güneyinde yer almaktadır. Hamamın önünde bulunan yol, yapım ve tamiratlar sonrasında yükselmiş olup, soyunmalık bölümüne batı ve güney tarafında bulunan merdivenlerle inilerek girilebilmektedir [13]. Yapının giriş kapısı Şekil 3' te görülmektedir.

Şekil 3. Cimşit Bey Hamamı giriş kapısı [10].

Yapının güney cephesinin batısına kaydırılmış yuvarlak kemerli kapıdan girilen soyunmalık, 7,25 x 7,25 m. ölçülerinde kare biçimindedir. Kapı açıklıkları hariç soyunmalığın bütün cepheleri 0,50 m. yükseklikte, 1.20 m. genişlikte sekilerle çevrilmiştir. Bu sekilerin altına ise ayakkabıları koymak için belirli aralıklarla nişler yerleştirilmiştir. Son zamanlarda ise bu sekilerin üzerine ahşap soyunma kabinleri konulmuştur. Soyunmalığın üzeri köşelerde tromplara oturan kubbe ile örtülüdür. Kubbe doğu ve batı cephelerinde birer adet dikdörtgen pencere bulunan yüksek bir kasnağa oturmaktadır ve tam ortasında bir aydınlık feneri bulunmaktadır. Soyunmalığın zemini sal taşı ile kaplanmıştır ve tam orta aksında on iki gen şeklinde, ortasında çanak ve kaidesi olan fiskiyeli şadırvan yerleştirilmiştir [13].

Soyunmalık bölümünün doğu cephesinin ortasına açılan basık kemerli kapı ile soğukluk bölümüne geçilmektedir. Soğukluk bölümü dikdörtgen şeklindedir ve kuzey-güney yönüne doğru uzanmaktadır [13]. Soğukluk 9,90 x 9,84 m. ebatlarında tek kubbe üzerinde yanlarda yarım kubbeler ile üst örtüye sahiptir. Kubbenin tepe bitiş noktasında sekizgen bir fener yer almaktadır [15].

Dikdörtgen yapının uzun kenarlarına boydan boya iki sivri kemer atılarak soğukluk üç eşit mekâna bölünmüş durumdadır. Bu üç bölümden kuzeyde olanın üzeri kubbe ile örtülmüş, kubbeye geçiş pandantiflerle sağlanmıştır. Yakın zamana kadar usturalık olarak kullanılan bu bölüme soğukluğun kuzey batı köşesine açılan kapıdan girilmektedir ve kubbenin üzerinde bulunan altı adet yuvarlak ışık gözü ile bu kısım aydınlatılmaktadır. Diğer iki bölümün aydınlatılması ise soğukluk bölümünün üzerinin örtüldüğü tonozun sırtına açılan değişik ölçülerdeki beş adet ışık gözü ile sağlanmaktadır. Seki ve kurna bulunan bu bölümde yıkanmak mümkündür. Soğukluğun güneyinde önceleri tuvaletler bulunurken, tuvaletler daha sonra yıkılmış ve ortadan kalkmıştır [13].

Soğukluğun doğu cephesinin kuzey köşesine açılan basık kemerli kapıdan sıcaklık bölümüne girilmektedir. Sıcaklık bölümünün planı dört eyvanlı, köşe halvet hücreli şeklindedir. Merkezdeki bölümle halvet hücrelerinin üzeri kubbe, eyvanların üzeri ise hafif sivri beşik tonozla örtülmüştür. Merkezi kubbe halvet kapılarının biraz üzerinden başlayan üçgen bingiler üzerine oturtulmuştur. Sıcaklık bölümü, Şekil 4' te görüldüğü üzere, kubbenin tam tepesine açılan bir adet tepe penceresi ve kubbenin sırtına iki sıra halinde simetrik olarak açılan toplam 22 adet yuvarlak formlu ışık gözü ile aydınlatılmaktadır [13].

Şekil 4. Cimşit Bey Hamamı'nın doğal aydınlanmasını sağlayan ışık gözleri iç görünüm [16].

Merkezi kubbenin tam altında 0,50 m. yüksekliğinde, sekizgen formlu göbek taşı ile sıcaklığın zemininin tamamı ile duvarlarının 1.30 m.'ye kadar olan kısmı ve sekilerin üstü mermerle kaplanmıştır [13].

Giriş eyvanı dışındaki diğer üç eyvanın tümünde üç yönde yıkanma sekileri yer almaktadır. Her cephenin ortasına gelecek şekilde Şekil 5' de görüldüğü üzere bir adet kurna yerleştirilmiştir. Sıcaklığa girilen eyvanın sadece güney cephesi boyunca uzanan bir adet sekisi bulunmaktadır. Bu sekinin tam ortasına gelecek şekilde bir kurna bulunmaktadır. Hamamda bulunan kurnalardan hiçbirisi orijinal değildir ve kurnaların önünde ayna taşı da bulunmamaktadır. Sıcaklıkta bulunan bütün halvet hücrelerinin girişi basık kemerli köşe kapılarındadır. Kare şeklindeki halvet hücrelerinin hepsi ölçü olarak birbirinin aynısıdır ve tamamının üzeri kubbe ile örtülüdür. Kubbeye geçiş pandantiflerle sağlanmıştır.

Halvet hücrelerinin aydınlatması kubbenin sırtına açılan değişik ölçülerdeki altışar adet ışık gözleriyle sağlanmaktadır. Özel yıkanma bölümleri olan halvet hücrelerinin zemini düz bırakılmıştır ve burada seki ve kurna bulunmamaktadır [13].

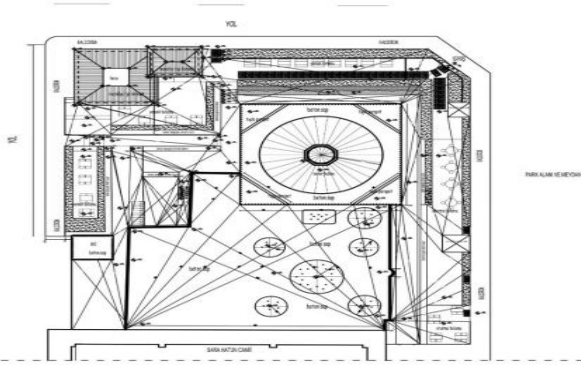

Şekil 5. Cimşit Bey Hamamı seki ve kurnalar [15].

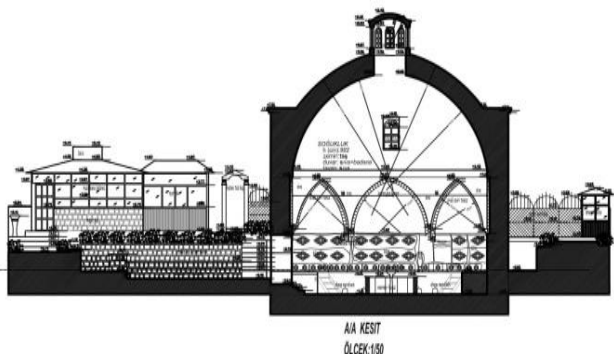
Sıcaklığın güneyindeki eyvanın, güney duvarı üzerine açılan 0,45 m. genişlikteki açıklıkla su deposu birbirine bağlanmıştır. Üzeri beşik tonoz ile örtülü olan su deposu, sıcaklık, soğukluk ve soyunmalığın bir kısmının cephesini içine alacak şekilde uzanmaktadır.

Külhan, su deposunun güney cephesi boyunca uzanmaktadır ve üzeri beşik tonoz ile örtülmüştür. Külhana giriş batı cephesinin ortasına açılan basık kemerli bir kapı ile sağlanmıştır. 3,54 x 8,66 m. ölçülerindeki külhan bölümünün kuzey cephesi ortasına gelecek şekilde 0,60 x 1,80 m. ölçülerinde üzeri sivri kemerle örtülü bir niş açılmıştır. Bu nişin kuzey duvarı ortasına gelecek şekilde düzenlenen 0,50 m. genişliğindeki açıklık katı yakıt maddelerinin atıldığı ocak ağızıdır [13].

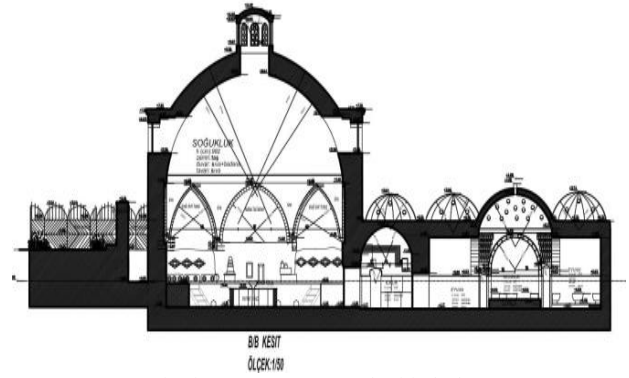
Aşağıda ki şekillerde Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinden elde edilen, yapının vaziyet planı ve kesitleri görülmektedir.

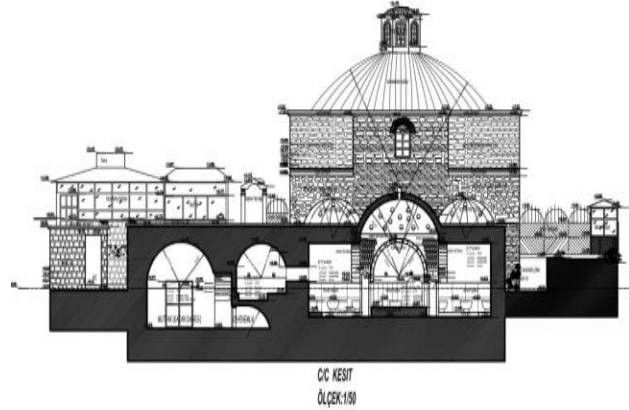
Şekil 6. Cimşit Bey Hamamı vaziyet planı ölçek: 1/100 [15].

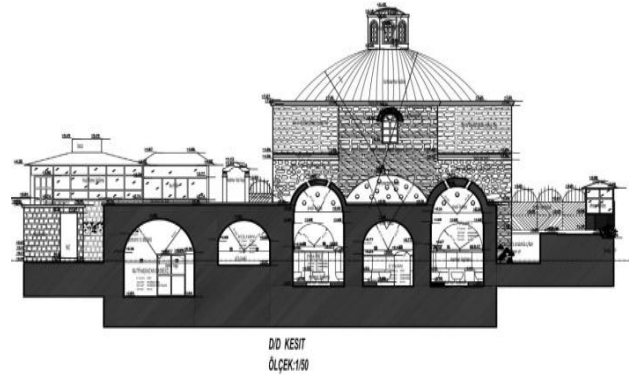
Şekil 7. Cimşit Bey Hamamı A-A kesiti ölçek: 1/50 [15].

Şekil 8. Cimşit Bey Hamamı B-B kesiti ölçek: 1/50 [15].

Şekil 9. Cimşit Bey Hamamı C-C kesiti ölçek: 1/5 [15].

Şekil 10. Cimşit Bey Hamamı D-D kesiti ölçek: 1/50 [15].

4 Cimşit Bey Hamam'ının Restorasyon Çalışması ve Yeniden İşlevlendirilmesi

Mülkiyeti Vakıflar Müdürlüğü'ne ait olan taşınmaz, Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 30.05.1985 tarih ve 1089 no.lu kararı ile Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı olarak tescil edilmiştir [15]. Tescil fişi Şekil 11' de görülmektedir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün izni ile 2003 yılında gerçekleştirilen revize restorasyonu çalışmaları esnasında çekilen fotoğraflar ve yazılı tutanaklar, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden izin alınarak elde edilmiştir. Mevcut restoran işletmesi 2003 yılında yapılan restorasyon sonrası Vakıflar Genel Müdürlüğü ile kira kontratı yaparak yapıyı kullanmaya devam etmiştir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü 15.04.2003 tarih ve 272-257 sayılı rapor tutanağında yapının restorasyon çalışmalarına başlamadan önceki durumu aşağıdaki gibi açıklanmıştır.

Anıtsal Kültür Varlıkları:

AVRUPA KONSEYİ		DİĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENKAVTERİ (E.Ü.V.K.E.)		ANIT		ENKAVTER NO:	
T Ö R K İ Y E		KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ		HARİTA NO: 191.		ANTİTAL	
TE Eilat	ELİSTİ Merkez	MAHALLE: KÖY-MEVKİ:	Harput Mahallesi	KORUMA DERECEĞİ	ANTİTAL	1	2
SIRAK VE KAPY NO:	KADASTRO: Pafta 12/A Adı: Parsel: 474	CEVRESEL	1	2	3		
Adı: Cimsit (Cimsit) Hamamı		YAPITIRAN: Yarıca Sultan Selim'in Sıhhi Beyi Cemal Bey	YAPAN:	MİMARİ ÇİZİ (ÇİZİLEŞİ) Çizimci:			
YAPIM TARİHİ:		KİTAP:	YAKİTİ:				
GENEL TANIM: Sara Hatun Caminin batısında ve bitişliğinde yer almaktadır. Klasik Osmanlı hamamı tipindedir.							
KORUMA	ITI	A	TASFIK	A	Dİ	A	ÖZT YAFI
BURUM:	GRFA	B	YAFI	B	YAFI	B	B
	RÜTÜ:	C	C	C	C	C	C
TEKNIK BİLGİLER		SU	ELEKTRİK	SITMA	KANALİZASYON		
ORJİNAL KULLANIM: Hamam							
BÖLÜMÜN KULLANIMI: Lokanta-Çay Bahçesi							
GİZLİLİK KULLANIMI: Hamam							
HAZIRLAYANLAR:							
Farhan MEMİŞOĞLU:							
Adnan ERKİTİ:							
İ. Hakan BEYELİ:							
KİMLİK: GİZLİLİK							
KARAR TARİHİ: 09.04.1982							
KARAR NO: A-3562							
BEYİYON:							
KURUL KARARLARI:							
9. Temel KTYNK 30.05.1985 / 1989							
RAPOR	BÖLÜME PROJESİ	HARİTA	KİTAP				
FOTOĞRAF	RESTORASYON PROJESİ	KİTAP	YAKİTİ				

Şekil 11. Cimsit Bey Hamamı tescil fişi [15].

“Yapı uzun süre bakımsız kalmasından, camların kırılıp, çörtlenlerin tahrip olmasından ve yoğun kış şartlarından içeriye su almış kubbelerden, camlardan ve çatlaklardan sızan su ve nemle oldukça tahrip olmuştur. Oldukça tahrip olmuş olan yapının doğusundaki Külhan kısmının, güneyde yıkık olan pencere duvarı yapıya uygun olarak tamir edilerek cam takılması, tavandan içeriye sızan suların çatlaklarının bulunup silikon veya harçla kapatılması, aynı işlemin kubbelerdeki çatlaklarda da yapıлып içeriye su almalarının önlenmesi gereklidir. Soğukluk bölümünde üst kubbe yapısı içeriye su aldığı için nemden sıvaları patlayıp dökülmüş, batıda ve kubbeye yer alan pencerelerin camları kırılmıştır. Bunların temizlenerek yapıya uygun camların takılması ve su sızıntılarının önlenerek içerisinin tekrar sıvanarak kullanılabilir hale getirilmesi, hamamın sıcaklık bölümünde de aynı sorunlar gözlemlenmekte olduğundan bu bölümde de yapıya uygun onarımların yapılması gereklidir. Hamamın bahçesinde batıda yer alan betonarme kulübenin kaldırılarak yerine bahçede herhangi bir değişiklik yapılmadan ahşaptan sökülüp takılabilen bir servis kulübesinin yapılması da ihtiyaçtır. Yapının dıştaki çörtlenler ve saçakları oldukça tahrip olduğu için bu kısımların ve suyun aktığı alt kısımdaki tretuar kısmındaki patlayarak dökülmüş ve çatlamış kısımların da tekrar onarılması yapının su ve nem almaması için gerekmektedir” [15].

Yukarıda belirtilen hususlar doğrultusunda Harput Mahallesi’ndeki Cimsit Bey Hamamı’nın özgün dokusunun korunarak revize restorasyonu için Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulundan izin alınarak onarıma başlanmıştır.

Yapının bahçe sınırları demir korkulukla çevrilidir. Ayrıca demir korkuluklar üzerinde birçok reklam tabelaları bulunmaktadır. Kuzey cephesine bakan kısımda betonarme kulübe bulunmaktadır. Yapılan restorasyon

çalışması ile bu betonarme kulübe kaldırılmış ve demir korkuluklar üzerinde bulunan reklam tabelaları temizlenmiştir. Yapının dış görüntüsü Şekil 12’de görülmektedir.

Şekil 12. Cimsit Bey Hamamı restorasyon sonrası dış görünüş [16].

Yapının dış cephe duvarlarının az hasarlı olmasından dolayı restorasyon sırasında fazla müdahale edilmemiştir. Nem ve rutubetten dolayı dökülen bazı kısımdaki sıvalar onarılmış ve saçaklar tamir edilmiştir. Tamir edilmiş güney cephenin görüntüsü, Şekil 13’de görülmektedir.

Şekil 13. Cimsit Bey Hamamı restorasyon sonrası güney cephe görünümü [16].

Sıcaklık bölümüne ait kubbelerin yüzeyinde bulunan çatlaklar giderilmiş ve boyası yapılmıştır. Ayrıca ortadaki kubbenin tepesine görüntüyü bozmayacak şekilde Şekil 14’te görüldüğü üzere, baca eklenmiştir.

Şekil 14. Cimsit Bey hamamı restorasyon sonrası kubbe görünümü [16].

Yapılan onarım sonrası yapının büyük kubbeli soyunmalık bölümünün üzerinde bulunan ışıklık (aydınlık) bölümünde dıştan saçaklar ve pencereler yenilenmiş, pencere kenarları sıva ile çerçeve içerisine alınıp üzerine hem üstte, hem aralarda baklava dilimi kabartmalar eklenmiştir. Ana kubbeye çatlaklar kapatılıp saçaklar kırmızı renkli tuğla ile yenilenmiştir. Şekil 15’te soyunmalık bölümünün üst kısmında bulunan ışıklık görülmektedir.

Şekil 15. Cimsit Bey Hammamı restorasyon sonrası ışıklık görünümü [16].

Yapının soyunmalık bölümü temizlenmiş ve badana yapılmıştır. Fakat kubbede orijinal yapıda olmayan kalem işi süsleme yapıp tüm kubbe ve pencere kenarları bu bitkisel süslemelerle tanzim edilmiştir. Pencere kenarlarına ‘‘S’’, kemer aralıklarına terazi ve kitap motifi süslü bir madalyon içerisinde işlenmiştir. Kemerlerin belli kısımları da kahverengi boya ile belirginleştirilmiştir.

Hamamın soyunmalık kısmının ortasında bulunan şadırvanın işlevselliği yitirilmiş ve içerisine kömür sobası yerleştirilmiştir. Mekanın ısıtılması bu soba ile sağlanmaktadır. Şadırvan etrafına ve yerden 0.70 m. yüksekliğindeki seki kısımlarına masa ve sandalyeler konularak müşterilerin yemek yemelerine olanak sağlanmıştır. Şekil 16’ da, restorasyon sonrası soyunmalık alanında bulunan şadırvan görülmektedir.

Şekil 16. Cimsit Bey Hammamı restorasyon sonrası şadırvan görünümü [16].

Yapının sıcaklık ve halvet bölümü de Şekil 17’ de görüldüğü üzere, soyunmalık bölümü gibi temizlenmiş ve badana yapılmıştır. Kemer kısımları ve sütunların üzerinde kaplı olan doğal taşlar sıva kalıntılarında temizlenmiştir. Duvar ve zeminde kaplı olan mermerlerin tadilatları yapılmış ve onarılmıştır. Orta kısımda bulunan göbek taşının üzerindeki mermer kaplama daha sağlamlaştırılarak onarımı yapılmıştır.

Şekil 17. Cimsit Bey Hammamı restorasyon sonrası sıcaklık görünümü [16].

4.1 Cimsit Bey Hammamı'nın Yeniden İşlevlendirilmesi

Cimsit Bey Hammamı Sarahatun Camii ile birlikte toplamda 1922 m² alana sahip bir alan içerisinde bulunmaktadır. Toplam metrekaresine bahçe alanı dahil değildir. Cimsit Bey hamamının 2003 yılında yeniden işlevlendirilmesi ile Ensar Mangal Vadisi adı altında bir restoran faaliyete girmiştir. İşletme hamam bölgesinde 500 m² bahçe alanında ve 200 m² kapalı alanda olmak üzere toplam 700 m²'yi kaplamaktadır.

Yeniden işlevlendirme ile restoran haline getirilen Cimsit Bey Hammamı'nda tarihi dokulara kesinlikle zarar verilmemekte ve genel olarak bahçe kısmında tarihi dokuya dokunmadan işletme faaliyetini yürütmektedir. Hamamın tarihi dokusunda iki giriş bulunurken yeniden işlevlendirme neticesinde her iki kapı da kullanılmaktadır. Şekil 18’de yapının kuzey cephesine bakan bahçe kapısı görülmektedir.

Şekil 18. Cimsit Bey Hammamı kuzey bahçe girişi [15].

Kapalı alanda, Şekil 19’da görüldüğü üzere, restoran tarafından sadece hamamın giriş (soyunmalık) kısmı kullanılmış olup, sıcaklık, ılıklik ve külhan bölümlerinde restoran faaliyet göstermemektedir.

Şekil 19. Cimsit Bey Hammamı restorasyon sonrası soyunmalık görünümü [16].

Yaz aylarında faaliyet çoğunlukla bahçe alanında, kış aylarında ise bahçe kısmı kapatılarak yalnızca kapalı mekânda sağlanmaktadır. Bahçe kısmının batı ve kuzey cephesi işletme tarafından kullanılmaktadır. Şekil 20' de bahçenin batı cephesinde kullanılan alan görülmektedir. Bu alanın bir kısmının üzeri güneş ve yağmurdan korunmak amaçlı germe membran ile kapatılmıştır. Germe membran kullanılması yapının mimari dokusuna zarar vermemek adına sağlıklı olmuştur. Masa, sandalyeler yapının duvar kısmında ve karşı tarafında yer almaktadır.

Şekil 20. Cimşit Bey hamamı bahçe görünümü batı cephesi [14].

Yapının güney bahçe kısmına iki ayrı kapalı alan inşa edilmiştir. Kış aylarında müşterilerin ağırlandığı ve yemeklerin hazırlandığı mutfak kısmı bu alanlarda bulunmaktadır. Şekil 21' de görülen mekânda tavan kaplaması olarak lambiri, zemin döşemesi olarak ise kahverengi seramik kullanılmıştır. Şekil 22' de görülen mekânda ise yine tavanlarda lambiri kullanılmıştır, fakat zemin döşemesi olarak ahşap parke tercih edilmiştir. Mekânın aydınlatması tavadan ipe sarkıtılmış ahşap kaplamalı aydınlatma elemanları ile yapılmıştır. Her iki mekânın cephelerinde açılabilir cam balkon kullanılmış ve iç kısmın daha ferah ve aydınlık olması sağlanmıştır. Ayrıca yaz aylarında cam balkonlar açılarak müşterilerin serin bir şekilde dinlenmelerine ve yemek yemelerine olanak sağlanmıştır. Isıtma sistemi olarak kömür sobaları kullanılmaktadır. Ahşap masa ve sandalyeler tercih edilmiştir.

Şekil 21. Cimşit Bey Hamamı güney cephesi kapalı alan [16].

Şekil 22. Cimşit Bey Hamamı güney cephesi kapalı alan [16].

4.2 Bulgular

Mekân performansına dayalı olarak sosyal, kültürel, ekonomik, mimari ve çevresel açıdan işlevin avantaj ve dezavantajlarını değerlendirmek gerekirse aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir. Ayrıca Tablo 2'de çıkan sonuçların karşılaştırılması yapılmıştır.

4.2.1 Yapıya Yüklenen Yeni İşlevin Avantajları

- İşlevini yitirmiş hamam yapısının atıl kalmaması ve gelecek nesillere aktarılması bakımından yerinde bir uygulama olmuştur.
- Yapının etrafındaki doğal çevre, organik yapısını muhafaza etmiş ve çevrede yarattığı etki bozulmamıştır.
- Yapının yeniden işlevlendirme sonucu işlevselliğini kaybetmemesi ve kullanılabilir durumda olması, etrafında bulunan diğer tarihi yapılar ile aralarında ziyaretçi sirkülasyonu bulunması sebebiyle çevresindeki tarihi yapılara da katkı sağlamıştır.
- Yeniden işlevlendirme sonucu restoran olarak kullanılan yapı, tarihi bölgeye ziyaret amaçlı gelen turist ve yerel halkın yeme-içme, dinlenme gibi gereksinimlerini karşılamaktadır.
- Yeniden işlevlendirme sonucu restoran olarak kullanılan tarihi yapı, bölgede yaşayan yerel halk için istihdam kaynağı oluşturmaktadır.

4.2.2 Yapıya Yüklenen Yeni İşlevin Dezavantajları

- Tarihi yapının yalnızca soyunmalık kısmının restoran olarak kullanılması ve geri kalan (ılıkılık, sıcaklık ve halvet gibi) kısımlarının kullanılmaması yeniden işlevlendirme ilkelerini tam olarak karşılamamaktadır.
- Yapının bahçe kısmına yapılan prefabrik yapıda kullanılan malzemeler ve tercih edilen donatılar, tarihi Cimşit Bey Hamamı'nın tarihi dokusuyla örtüşmemektedir.

Tablo 1. Cimsit Bey Hamamı'nın tasarım, yapı malzeme ve sistemleri tablosu [17]

Yapı Adı: Cimsit Bey Hamamı		İl/İlçe/Mahalle: Elazığ/Merkez/Harput		Özgün İşlev: Hamam	
		Özgün Hali	Yeniden İşlevlendirilmiş Hali		
Tasarım	Mekân Özellikleri	1965 yılına ait restorasyon bilgileri yoktur. 2000 yılına ait revize restorasyon bilgileri mevcuttur. Soyunmalık, ılıklik, sıcaklık, halvet ve külhan bölümlerinden oluşmaktadır. Bahçe alanı mevcuttur.	İşlevlendirme bilgileri Vakıflar Genel Müdürlüğünde vardır. Plan, kesit ve görünüş çizimleri vardır. Yapıya yapılan müdahaleler ile ilgili raporlar mevcuttur. Yapının plan özelliklerine herhangi bir müdahale yapılmamıştır.		
	Biçimsel Özellik	Dikdörtgen planlı yapıdır. Tek katlıdır. İlave yapı yoktur.	Dikdörtgen planlı yapıdır. Tek katlıdır. İlave yapı bahçe kısmında vardır. İlave yapı tarihi yapıdan bağımsızdır.		
Yapı Sistemleri ve Malzemeleri	Yapı Sistemleri	Vakıflar Genel Müdürlüğü raporlarına göre dış cephenin bazı kısımlarında nem ve rutubetten dolayı sıva dökülmeleri vardır.		Revize restorasyonu ile dış duvarlarda bulunan nem ve rutubetten dolayı oluşmuş hasarlar onarılmıştır.	
	Yapı Malzemeleri	Vakıflar Genel Müdürlüğü raporlarında yapı ile ilgili malzemeler fotoğraflandırılmış ve yazıya dökülmüştür.	İç Mekânda duvarlar ve tavan sıva üstü boya yapılmıştır. Sıcaklık kısmının zemin ve duvarları mermer kaplama ile kaplanmıştır. Dış cephede ise duvarlarda oluşan hasarlar onarılmıştır. Hasar gören pencereler ve camlar değiştirilmiştir.		
Çevre	Yapının Yakın Çevresi	Yapının çevresi trafiğe açık durumdadır ve zeminde asfalt malzeme kullanılmıştır.		İşlevlendirme sonrası yapının çevresi trafiğe kapatılmış ve zemine parke taşı döşenmiştir.	
Yapıya Yeni Ek	İlave Birim (Açık Alan)	İşlevlendirme öncesi yapıda ve bahçe kısmında ek yapı yoktur.	İşlevlendirme sonrası bahçe kısmına ek yapı yapılmıştır.		

Tablo 2. Cimsit Bey Hamamı çok yönlü değerlendirme tablosu

	Olumlu Yönler	Olumsuz Yönler
Çevresel Açıdan	*Harput'un tarihi konumundan dolayı turistik bir konumdur. * Etrafındaki doğal çevre, organik yapısını muhafaza ettiğinden ötürü çevrede yarattığı etki bozulmamıştır. * Çevresindeki tarihi yapılara katkı sağlamıştır.	*Yeniden işlevlendirmenin çevresel açıdan herhangi bir olumsuz yönü tespit edilmemiştir.
Sosyal Açıdan	*Yeniden işlevlendirilen tarihi yapılar her açıdan yöre halkına maddi ve manevi katkı sağlamaktadır. *Yeniden işlevlendirilen yapılar insanların sosyalleşmesine katkı sağlayarak bölgenin canlanmasına katkıda bulunurlar.	*Yeniden işlevlendirmenin sosyal açıdan herhangi bir olumsuz yönü tespit edilmemiştir.
Mimari Açıdan	*Yapının plan şemasına herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. *Yapıya zarar vermeden hasar gören kısımlar onarılmıştır. * Bahçe kısmına yapılan ek yapı, tarihi yapıdan bağımsız inşa edilmiştir.	*Yapının dış cephesine ahşap destekler ve soba borularının monte edilmesi, tarihi yapının dokusuna zarar vermektedir.
Ekonomik Açıdan	*Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne kira ödeyen işletmenin devlete katkısı bulunmaktadır. *Yöre halkı için istihdam oluşturmaktadır. *Tarihi yapı etrafında bulunan ticari işletmeler bölgeye ziyaret amaçlı gelen ziyaretçiler tarafından maddi kazanç elde etmektedirler.	*Yeniden işlevlendirmenin ekonomik açıdan herhangi bir olumsuz yönü tespit edilmemiştir.
Kültürel Açıdan	*Tarihi Cimsit Bey Hamamı'nın restore edilerek yeniden işlevlendirilmesi, tarihimizin ve kültürümüzün gelecek nesillere aktarılması bakımından önem arz etmektedir.	*Yapının sadece soyunmalık kısmı işlevlendirilmiş ve diğer kısımları atıl bırakılmıştır. *Kısmi işlev verilmesi, işlevlendirme ilkelerini karşılamamaktadır.
Estetik ve Görsel Açıdan	*İç mekânda restorasyon çalışması sonucu hasar gören kısımların onarılması ve boya yapılması görsel açıdan olumludur. *Dış mekânda tarihi yapının aslına uygun restorasyon çalışması yapılması estetik ve görsel açıdan olumludur.	*Yeniden işlevlendirilerek restoran olarak kullanılan soyunmalık bölümü estetik ve görsel açıdan yetersizdir. Mekânda kullanılan malzemeler yapının tarihini yansıtmamaktadır. *Bahçe kısmına yapılan prefabrik yapı estetik ve görsel açıdan yetersizdir.

5 Sonuç

Hamamlar tarih boyunca insanların temizlik gereksinimleri nedeniyle birçok kültürde önemli yer tutmuştur. Bu yapılar yalnızca temizlik ihtiyacını karşılamak amaçlı değil aynı zamanda sosyal amaçlı kullanımlar için de inşa edilmiştir. Özellikle Osmanlı Dönemi'nde hamamlar sohbet ve eğlence mekânları olarak kullanılmışlardır.

Yeniden işlevlendirme sonucu restoran olarak kullanılan Cimsit Bey Hamamı'nın, restorasyon tekniklerine uygun bir şekilde tasarlanıp tasarlanmadığı sorgulanarak, yapının iç mekân işlevselliği ve fiziksel problemlerin tespiti amaçlanmıştır.

Geçmişte maddi amaç ile inşa edilen birçok hamam yapısı ilginin azalması sonucu kaderine terk edilmiştir. Bir kısmı zarar görüp tamamen yok olmuş, bir kısmı ise restorasyon ve yeniden işlevlendirme ile günümüze kadar

ulaşmıştır. Bu bağlamda yeniden işlevlendirme metodunun tarihi yapıya zarar vermeden doğru bir biçimde uygulandığında, tarihi yapıları koruduğu ve gelecek nesillere aktarılması konusunda katkısı olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada restore edilip yeniden işlevlendirilen Cimşit Bey Hamamı'nın işlevlendirme sonrası zarar görüp görmediği, gelecek nesillere aktarılması açısından avantajları, ayrıca bölgeye sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan sağladığı katkılar değerlendirilmiştir.

Cimşit Bey Hamamı'na bakıldığında bölgede bulunan diğer hamamlara göre insan tahribatının önüne geçildiği düşünülmektedir. Tarihi bütünlüğünü koruyarak günümüze kadar ulaştığı görülmüştür. Kısmi yapılan yeniden işlevlendirme sonrası hamam kısmının sadece soyunmalık kısmı restoran tarafından kullanılmakta olup; ılıkılık, sıcaklık ve halvet gibi diğer kısımlar kullanılmamaktadır. Ancak kullanılmayan kısımlar, restorasyon çalışması yapılarak, misafirlerin ve müşterilerin ziyaretine açık bulunmaktadır. Yapının kullanılmayan kısımlarının Harput'un ve tarihi Cimşit Bey Hamamı'nın tarihini yansıtan eserlerin ve kalıntıların sergilendiği bir müzeye çevrilmesinin daha yerinde olacağı ve bölgeye ziyaret amaçlı gelen turistlerin daha fazla ilgisini çekeceği düşünülmektedir.

Tarihi Cimşit Bey Hamamı yeniden işlevlendirme yöntemiyle restoran işletmesi olarak, günümüzde bölge halkına ve bölgedeki turistlere hizmet etmektedir. İşletme yaz aylarında yoğun bir şekilde yapının bahçe kısmını kullanmaktadır. Kış aylarında ise kısmi olarak tarihi yapıyı ve bahçenin bir kısmında ek yapılmış olan prefabrik yapı kullanılmaktadır. Sonradan yapılan bu prefabrik yapının Cimşit Bey Hamamı'nın tarihi dokusunu yansıtmadığı ve bununla beraber bahçe kısmında geniş alanların kaybolmasına sebebiyet verdiği görülmüştür. İlave olan bu yapı daha küçük hacimde inşa edilmiştir fakat dış cephe, zemin, tavan vb. kısımlarda tarihi yapıya uyumlu olacak şekilde malzeme seçimi yapılmış olsaydı şu anki durumuna kıyasla daha yerinde uygulanmış kararlar olabilirdi. Ayrıca restoran tarafından kullanılan reklam tabelaları da tarihi yapıya uygun değildir.

Daha doğal ve görsel açıdan tarihin izlerini yansıtan tabelalar kullanmak yerinde olurdu. Tarihi yapının dış cephesi ve bahçe kısmının aydınlatması yetersiz olup, tarihin izlerini ön plana çıkaracak yapay aydınlatma yapılması gereklidir.

Harput'ta yaşayan yerli halkın birçoğunun geçim kaynağı bölgeye gelen ziyaretçiler ve turistlerdir. Toplumsal ve çevresel açıdan değerlendirilecek olunursa, bölgeyi pek çok turist ve özellikle yerel halkın yoğun ziyaret ettiği Harput'ta yeme ve içme gereksiniminin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu yüzden hizmet sektörü çok gelişmiştir ve birçok yapı yeniden işlevlendirilerek özellikle restoran olarak, bunun dışında kafe ve otel gibi ticari amaçlarla kullanılmaktadır.

Sonuç olarak, geçmiş dönemlerden günümüze ulaşan tarihi yapıların bir takım sebepler ile işlevini yitirmesi ve ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden işlevlendirilerek, farklı amaçlarla da olsa kullanılabilir hale getirilmesi, yapının gelecek nesillere aktarılması açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda tarihi Cimşit Bey Hamamı'nın yeniden işlevlendirilmesi değerlendirildiğinde; tam

anlamıyla yeniden işlevlendirme ilkelerine uygun olarak işlevlendirildiği söylenemese de bölgenin kalkınmasına sağlamış olduğu katkılar göz ardı edilemez.

Açıklamalar

Bu çalışma Dr. Öğr. Üyesi Neslihan YILDIZ danışmanlığında, birinci yazarın "Harput Cimşit Bey Hamamı'nın Yeniden İşlevlendirme Ölçütleri Bağlamında Değerlendirilmesi", (Tangülü, K.) Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2021 künyeli tezinden üretilmiştir.

Bu çalışmada etik kurul onay belgesine gerek yoktur.

Kaynaklar

- [1] Yegül, F. (2011). Roma Dünyasında Yıkınma, *Koç Üniversitesi Yayınları*, İstanbul, s. 265.
- [2] Bozok, D. (2006). Türk Hamam ve Geleneklerinin Turizmde Uygulanışı. *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(13), 62-86.
- [3] Zeren, M. (2010). Tarihi Çevrede Yeni Ek ve Yeni Yapı Olgusu, *Yalın Yayıncılık*.
- [4] Ahunbay, Z. (2004). Tarihi Çevre Koruma Ve Restorasyon. İstanbul: *Yapı Endüstri Merkezi Yayınları*.
- [5] Venedik Tüzüğü. (1964). Madde 3.
- [6] Yılmaz, B. (2006). *Avrupa Birliği'ne Üye Bazı Ülkelerdeki Kültür Varlıklarını Koruma Yaklaşımı, Örgütlenme Ve Türkiye*. (Master's dissertation, İzmir Dokuz Eylül University).
- [7] Ahunbay, Z. (2011). "Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon", *Yapı Endüstri Merkezi Yayınları*, İstanbul.
- [8] Altınoluk, Ü. (1998). Binaların Yeniden Kullanımı. İstanbul: *Yapı Endüstri Merkezi Yayınları*.
- [9] Tapan, M. (2007). Soru ve Cevaplarla Koruma, *TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi Yayını*, İstanbul.
- [10] Özgüven, S. (1994). *Tarih-Kültür Varlıkları, Eski Yapıların Korunması, Yeniden Kullanımı ve Turizm Açısından Önemi, Özgün Bir Örnek Soğukçeşme Sokağı ve Evleri*. (Master's dissertation, İstanbul Technical University).
- [11] Veliöğlu, A. (1992). *Tarihi Çevre İçinde Mimari Tasarım Ve Süreci Üzerine Bir Araştırma*. (Doctoral dissertation, Karadeniz Technical University).
- [12] Aksoy, E. (1987). Mimarlıkta Tasarlama, *Hatiboğlu Yayınevi*, Ankara.
- [13] Arslan, C. (2003). *Elazığ'daki Türk Devri Yapıları*. (Doctoral dissertation, Selçuk University).
- [14] Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü. (2021). Retrieved January 5, 2021 from <https://parselsorgu.tkgm.gov.tr/>
- [15] Vakıflar Genel Müdürlüğü. (2020). Retrieved January 4, 2021, from <https://www.vgm.gov.tr/>
- [16] Tangülü, K. (2021). *Harput Cimşit Bey Hamamı'nın Yeniden İşlevlendirme Ölçütleri Bağlamında Değerlendirilmesi*. (Master's dissertation, Maltepe University).
- [17] Güney, E. A. (2020). *Bakırköy Baruthanesi ve İspirtohanesi'nin Yeniden İşlevlendirme Açısından Karşılaştırmalı Analizi* (Master's dissertation, Bahçeşehir University).
- [18] Mazlum, F. (2018). *Türk Hamamında Yeniden İşlevlendirme* (Master's dissertation, Selçuk University).